

Hoe verwant mag de gezonde hond zijn?

Geachte aanwezigen,

Hoe verwant mag de gezonde hond zijn? Voorwaar geen gemakkelijke vraag om te beantwoorden. Voordat ik dieper op deze vraag in ga en schets hoe de beantwoording van deze vraag gezien moet worden in het licht van het gezondheids- en welzijnsbeleid van de Raad van Beheer, wil ik eerst schetsen hoe de Raad van Beheer tegen de gezondheidsproblematiek bij rashonden aankijkt.

Schets problematiek

Over de gezondheid en het welzijn van rashonden is al enkele jaren veel te doen.

De documentaire 'Pedigree dogs exposed' die in december 2009 op de Nederlandse televisie werd uitgezonden, wordt door velen gezien als het begin van de discussie over gezondheidsproblemen bij rashonden. In deze documentaire werden schokkende beelden vertoond van Cavaliers met syringomyelie - een neurologische aandoening waarbij het ruggenmerg wordt aangetast -, een Engelse rasvereniging die weinig concrete actie heeft ondernomen en een Engelse Kennelclub die wel actie wil ondernemen, maar bang is met maatregelen het omgekeerde effect te bereiken, namelijk dat mensen zich aan de regels gaan onttrekken en buiten de Kennelclub om gaan fokken en daarmee uit het zicht van de organisatie verdwijnen.

Hondenminnend Nederland stond op zijn kop. Er was immers geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat het met de Nederlandse rashonden beter zou gaan dan met hun Engelse soortgenoten of dat de problematiek zich beperkte tot een of enkele rassen. De maatschappij sprak schande, de politiek stelde vragen, de overheid sommeerde de kynologie om maatregelen te nemen.

Programma's als Radar en Zembla hebben in de daaropvolgende jaren met enige regelmaat aandacht besteed aan gezondheids- en welzijnsproblemen bij rashonden. Mede dankzij deze programma's, maar ook door dat wat in andere media over rashonden verscheen, keerde de publieke opinie zich tegen rashonden en kreeg de rashond een negatief imago.

Nu, vier jaar na de uitzending van de documentaire 'Pedigree dogs exposed', vormt de gezondheid van de rashond en de kwaliteit van zijn fokkers nog altijd het middelpunt van discussies in de publieke en sociale media. Zoals de voorzitter van de Raad van Beheer in zijn nieuwjaarsrede reeds aangaf: "met uitsterven bedreigd", "ten dode opgeschreven", "zo ziek als maar wat", "hondenshows moeten verboden worden", "de bastaard is de oplossing", zijn nog steeds veelgehoorde uitingen die de rashondenfokkerij onder druk zetten.

Onterechte kritiek? Nee, helaas niet. De kritiek is op tal van punten zeker terecht. Een fors aantal rassen heeft ook echt gezondheidsproblemen. Veel van deze gezondheidsproblemen hebben een erfelijk karakter, de zogenaamde erfelijke gebreken en erfelijk bepaalde ziektes. Ik kom hier straks op terug.

En helaas, in veel gevallen is de kynologie zelf debet aan de gezondheidsproblemen. Hoe vaak werd overdrijving van de rasstandaard, het ideaalplaatje waaraan een hond van een bepaald ras zo goed

mogelijk moet voldoen, niet gewaardeerd door keurmeesters, die daarmee een fokbeleid gericht op overdrijving van specifieke uiterlijke kenmerken stimuleerden? En hoeveel fokkers zijn meegegaan in de wensen van hun kopers die bijvoorbeeld graag een zo juveniel mogelijk uiterlijk van de honden wilden of al die huidplooien bij honden zo aandoenlijk vonden, alleen vanwege een betere verkoop van hun puppy's? Hoeveel rasverenigingen hebben de mouwen opgestroopt en gezegd dat het afgelopen moet zijn met zulke praktijken, dat gezondheid en welzijn het belangrijkste zijn en de rest daaraan ondergeschikt is? En dan de Raad van Beheer die er alles aan gedaan heeft om het aantal stamboomuitgiftes op een hoog peil te houden en maar moeizaam in beweging was te krijgen om stappen te gaan zetten... Natuurlijk overdrijf ik hier enigszins, maar terugkijkend op de afgelopen decennia kunnen we weinig anders dan constateren dat we het negatieve imago van de rashond en de rashondenfokkerij voor een groot deel over onszelf hebben afgeroepen.

Zoals gezegd, dit is een ongenueanceerd beeld. Maar het beeld dat de wereld van de kynologie heeft is ook niet genuanceerd. Genuanceerde beeldvorming heeft immers geen nieuws waarde. Een ongenueanceerd beeld is beduidend gemakkelijker weg te zetten en 'scoort' beter. Het vervelende is dat dit ongenueanceerde beeld de perceptie van de maatschappij bepaalt en dat we met deze perceptie zullen moeten 'dealen'. Kay van de Linde gaf het in zijn onderzoek van de rashondensector al aan: Perceptie is immers realiteit.

Om uit deze situatie te geraken, zullen wij, de Raad van Beheer, de aangesloten verenigingen en hun leden, wél in beweging moeten komen. Dat verwacht 'men' van ons: de maatschappij, de overheid, de politiek. Stakeholders uit de gezelschapsdierensector kijken kritisch naar de stappen die we zetten.

Welnu, ik kan u verzekeren dat de Raad van Beheer graag in beweging komt, of beter gezegd: is gekomen. Wij zien onze verantwoordelijkheid en nemen die. Wij lopen daar niet langer voor weg. We hebben stappen gezet en er zullen er nog velen volgen. Natuurlijk kun je bij het fokken van honden nooit garanderen dat geen van de gefokte hondjes gezondheidsproblemen zal krijgen, maar je kunt wel heel veel voorzorgsmaatregelen nemen om zo zorgvuldig mogelijk te fokken en de gezondheid en het welzijn van teef en pups leidend te laten zijn. Dat is namelijk waar de Raad van Beheer anno 2014 voor staat: gezonde en sociale honden!

Typen gezondheidsproblemen

Als het gaat om de gezondheid van rashonden, ligt de focus, zoals ik al eerder heb aangegeven, in het algemeen sterk op erfelijke gebreken. Erfelijke gebreken zijn aandoeningen of gebreken die overerven, dus door de ouderdieren op hun nakomelingen worden doorgegeven. Deze grote groep gebreken kan worden onderverdeeld in twee subgroepen.

Eenzijds zijn er gezondheidsproblemen die voortkomen uit het overdrijven van uiterlijke raskenmerken, dus een hond met zoveel mogelijk huidplooien, met een zo plat mogelijke snuit, met hangende oogleden, enfin, verzint u het maar. Aan typische raskenmerken wordt veel waarde gehecht en in het kader van mooi, mooier, mooist ging men steeds een stapje verder, zonder zich te realiseren dat deze raskenmerken bij de hond konden leiden tot gezondheids- en welzijnsproblemen. Inmiddels is daar in Nederland een kentering in gekomen en raken steeds meer mensen er van doordrongen dat de gezondheid en het welzijn van honden belangrijker zijn dan de uiterlijke

raskenmerken. Een mooie hond die voldoet aan de rasstandaard is voor veel fokkers belangrijk. We moeten ons echter realiseren dat het merendeel van de honden vooral een huishond is die onderdeel uitmaakt van een gezin. Een hond moet dus primair gezond en sociaal zijn. Pas als deze laatste punten, gezondheid, welzijn en gedrag, in orde zijn, komt het uiterlijk in beeld.

Naast de gezondheidsproblemen die voortvloeien uit het overdrijven van rastypische kenmerken, zijn er anderzijds de gezondheidsproblemen die ontstaan zijn als gevolg van het fokken met een te kleine populatie. Er wordt dan te vaak met een te beperkt aantal honden gefokt, waardoor erfelijke aandoeningen zich gemakkelijk binnen de populatie kunnen verspreiden. Denk hierbij aan hartproblemen, epilepsie, het veelvuldig voorkomen van bepaalde vormen van kanker enzovoorts. Veel gehoorde termen bij dit type erfelijke aandoeningen zijn 'inteelt' en 'verwantschap'.

Belang van 'inteelt' en 'verwantschap'

De termen 'inteelt' en 'verwantschap' lijken vaak willekeurig door elkaar gebruikt te worden als het gaat om gezondheidsproblemen die het gevolg zijn van het fokken met een te kleine populatie. En vaak worden ze ook in een adem genoemd. Toch gaat het hier om twee verschillende begrippen. Sprekers Jack Windig en Kor Oldenbroek gaan daar straks veel dieper op in tijdens hun presentaties.

Cruciaal in de discussie over erfelijke aandoeningen is de toename van de inteelt. Deze toename kan worden uitgedrukt per generatie of per jaar. Bij een gedegen fokbeleid is het streven om deze toename van de inteelt zo beperkt mogelijk te houden.

Ook het woord 'genenpool' is een veelgebruikte term in de discussies rondom erfelijke aandoeningen bij rashonden. Zinnen als "de genenpool is te klein om nog gezonde honden te kunnen fokken" of "het is echt noodzakelijk om de genenpool te gaan verbreden" duiken in deze discussies regelmatig op.

De grootte van de genenpool bepaalt de genetische diversiteit. Bij een kleine genenpool is het verlies aan genetische diversiteit groter dan bij een grote genenpool. Een belangrijk deel van de gezondheidsproblemen bij bepaalde rassen is het gevolg van de kleine genenpool voor deze rassen. Genetische diversiteit is nodig om gezonde honden te kunnen fokken en vraagt dus om een grote genenpool. Met deze kritiek in het achterhoofd is gezocht naar een manier om dit inzichtelijk en meetbaar te maken. Genetische diversiteit moet niet langer slechts een term zijn, maar het moet duidelijk worden waar we staan en waar we met beleid heen kunnen gaan. Deze vraag vanuit de rasverenigingen en de maatschappij heeft ertoe geleid dat de Raad van Beheer samen met het Ministerie van Economische Zaken (toen EL&I) het project 'Omgaan met verwantschap en inteelt in de rashondenfokkerij' heeft gestart, maar daarover straks meer.

Gezondheids- en welzijnsbeleid van de Raad van Beheer

Het gezondheids- en welzijnsbeleid van de Raad van Beheer richt zich op beide typen erfelijke aandoeningen, dus zowel op het overdrijven van rastypische kenmerken als op gezondheidsproblemen die ontstaan als gevolg van een te kleine populatie waarmee gefokt wordt.

Bij gezondheids- en welzijnsproblemen die voortkomen uit het overdrijven van rastypische kenmerken, is het beleid er in essentie op gericht om het overdrijven van uiterlijke kenmerken niet langer te belonen. Dit belonen gebeurt hoofdzakelijk door keurmeesters op hondenshows.

Keurmeesters worden op diverse manieren geïnstrueerd waarop te letten als zij keuren. Dit kan in de vorm van nascholingsbijeenkomsten, instructies voorafgaand aan een show en voor een aantal rassen is er een rasspecifieke instructie. Duidelijk moet zijn dat een keurmeester geen 'uitmuntend' geeft aan een hond die als gevolg van uiterlijke kenmerken gezondheids- of welzijnsproblemen ondervindt. De beoordeling 'uitmuntend' is alléén gereserveerd voor honden zonder zichtbare gezondheids- en welzijnsproblemen, die – zoals ze dat zo vaak noemen – 'fit for function' zijn.

Omdat we grip hebben op onze Nederlandse keurmeesters, omdat we kunnen sturen via het keurmeestersbeleid, klinkt er een steeds luidere roep om op shows vooral Nederlandse keurmeesters in te zetten. Die keuren immers volgens onze normen en waarden en moeten gezondheid en welzijn van de hond laten prevaleren boven zijn uiterlijk. Natuurlijk kan dit laatste ook aan buitenlandse keurmeesters meegegeven worden, maar voor Nederlandse keurmeesters is de discussie waar de grens ligt tussen dat wat nog acceptabel is en dat wat niet meer acceptabel is al ingewikkeld genoeg, laat staan dat we dit vragen aan keurmeesters uit landen waar heel andere normen en waarden gelden.

Gezien het thema van vanmiddag wil ik het voor wat betreft de gezondheids- en welzijnsproblemen die een gevolg zijn van overdrijving hierbij laten en ga ik nu verder in op het beleid ten aanzien van de gezondheidsproblemen die zijn ontstaan als gevolg van een te kleine genenpool en teveel inteelt.

Om vanuit de huidige situatie te komen tot een gezonde hond, is verbreding van de genenpool noodzakelijk. De Raad van Beheer volgt hiertoe een meersporenbeleid. Ik zal u hiervan drie voorbeelden geven.

In november 2013 heeft de Algemene Ledenvergadering met overweldigende meerderheid - meer dan 90%! - gestemd voor het verplicht afnemen van DNA bij puppy's en bij de ouderdieren. Met dit DNA wordt een profiel opgesteld en kan de afstamming van de puppy's gecontroleerd worden. Is de opgegeven reu wel echt de vader en is de teef wel echt de moeder? De juistheid van de afstamming is belangrijk als je wilt bepalen hoe bepaalde ziektes vererven. Je kunt dat patroon van vererven aangeven in de stamboom van een hond, maar dan moet je zeker weten dat die stamboom ook juist is. Die juistheid kun je aan de hand van een DNA-profiel vaststellen. De Raad van Beheer is dan ook blij dat we vanaf 1 juni van dit jaar van alle puppy's de afstamming gaan controleren.

Maar er is nog een reden waarom de Raad van Beheer zo blij is met de verplichte DNA-afname bij puppy's en bij reu en/of teef als daarvan geen DNA-profiel beschikbaar is. Het DNA dat is afgenomen wordt namelijk een aantal jaren bewaard. Daarmee ontstaat een grote DNA-databank. Dit, in combinatie met de zekerheid dat de afstamming klopt, biedt op termijn vele mogelijkheden voor onderzoek. De Raad van Beheer zal nog dit jaar een voorstel voorbereiden hoe omgegaan zal worden met het DNA uit de databank in het licht van wetenschappelijk onderzoek. Zodra wij hierover meer kunnen vertellen, verneemt u dat via de u bekende kanalen, zoals onze website, de nieuwsbrief Raadar en mailings.

Met het DNA uit de databank is de wetenschap op termijn in staat te bepalen welke genetische defecten een ziekte veroorzaken. Daarmee wordt het ook mogelijk om een test te ontwikkelen en honden waarmee gefokt gaat worden op bepaalde aandoeningen te testen. Hierdoor hoef je minder dieren uit te sluiten voor de fok en kun je dieren met beleid inzetten. Soms wordt de Raad van Beheer verweten dat dit repareren aan de achterkant is: het probleem is immers al ontstaan en nu gaan we proberen dit op te lossen. Volgens critici zou het beleid op de voorkant gericht moeten zijn: een goed fokbeleid waardoor erfelijke aandoeningen helemaal niet doorgegeven kunnen worden.

Ik begrijp die kritiek; het kwaad is al geschied, het probleem is er inderdaad al. Maar dat betekent niet omdat het aan de achterkant is, we het dan maar niet op moeten pakken. Ik ben er van overtuigd dat een tweesporenbeleid, gericht op de voorkant én de achterkant, noodzakelijk is. Natuurlijk moet je met een goed fokbeleid het ontstaan van nieuwe gezondheids- en welzijnsproblemen zoveel als mogelijk voorkomen. Maar we kunnen en willen niet weglopen voor de situatie zoals die nu is: dat er bij veel rassen problemen voorkomen. We kunnen daar door reparatie aan de achterkant wel degelijk wat aan doen.

Als we dankzij het DNA uit de databank in staat zijn om testen te ontwikkelen voor bepaalde aandoeningen, dan kunnen we honden waarmee gefokt wordt op deze aandoeningen testen. In bepaalde situaties wordt het door deze testen mogelijk om honden die drager, maar geen lijder zijn voor een bepaalde aandoening – ze dragen het genetisch defect wel bij zich, maar zijn zelf niet ziek – in te zetten voor de fokkerij. Zo kun je dankzij de DNA-testen zo veel mogelijk honden behouden voor de fokkerij en dat is met het oog op de genenpool wenselijk. Bovendien fok je zo langzaam maar zeker de betreffende ziekte uit de populatie. Weliswaar gaat dat niet snel, maar houdt u er rekening mee: daar waar het gaat om het fokken met dieren zal, ongeacht welke maatregel, het tempo waarin de gezondheid van een ras verbetert altijd betrekkelijk laag zijn. Maatregelen moeten gecontroleerd en zorgvuldig worden doorgevoerd; grote stappen, gauw thuis levert in het algemeen meer problemen op dan dat ze oplossen.

Een ander spoor dat de Raad van Beheer volgt om de genenpool te verbreden, is het toestaan van outcross. De definitie van een outcross wisselt. De Raad van Beheer verstaat onder een outcross het inkruisen van een ander erkend hondenras in een bepaald ras. Op dit moment is een outcross voor de Saarlooswolfhond en de Wetterhoun toegestaan. Dit zijn allebei Nederlandse rassen. Voordat met de outcross begonnen kan worden, moet eerst een plan van aanpak opgesteld worden waarin beschreven wordt op welke wijze invulling gegeven zal worden aan zo'n outcross.

De methode voor een outcross staat beschreven in het boek "Het fokken van rashonden, omgaan met verwantschap en inteelt". De Raad van Beheer neemt het advies uit dit boek om druppelsgewijs honden van een ander ras in te kruisen graag over. Zo kun je heel gecontroleerd sturen en direct ingrijpen als dat nodig mocht blijken. Natuurlijk is het verleidelijk om de kraan iets verder open te zetten, maar het gevaar bestaat dat je de grip op het proces verliest. Bovendien verandert het ras dan aanzienlijk en in het algemeen is het doel juist om het ras met al zijn karakteristieken zoveel als mogelijk te behouden. Overigens moet de rasvereniging, ook bij de druppelsgewijze benadering, bereid zijn de rasstandaard aan te passen. Hoe zorgvuldig er ook ingekruist wordt, feit is dat de rastypische kenmerken zullen gaan veranderen.

Vanuit het verbreden van de genenpool kunnen aan een outcross aanvullende voorwaarden gesteld worden, zoals de inzet van nakomelingen voor de fokkerij om er voor te zorgen dat de fokpopulatie voldoende groot blijft.

Een derde en laatste voorbeeld dat ik wil noemen om aan te geven hoe de Raad van Beheer de genenpool wil verbreden, heeft betrekking op het fokken met niet erkende kleuren. Binnen de rasstandaard is vastgelegd welke kleuren een hond van een bepaald ras mag hebben. Dat gezegd hebbende weten we ook dat de meeste mensen gewoon een fijne huishond willen hebben en dat het ze eigenlijk helemaal niets uitmaakt of de kleur van de hond nu wel of niet erkend is. Als zij aan de hond een fijne huisgenoot hebben, is het prima. En zo moet het ook eigenlijk zijn.

Momenteel is echter vastgelegd dat met honden die een niet erkende kleur hebben niet gefokt mag worden. Daarmee sluit je ze uit voor de fokkerij en versmal je de genenpool. Ik denk dat dit een onnodige versmalling van de genenpool is. Zolang een bepaalde kleur niet samenhangt met bepaalde gezondheidsproblemen, heb ik er geen enkele moeite mee als mensen met zo'n hond willen fokken. We kunnen evenzo goed een stamboom afgeven en desgewenst plaatsen we erop dat de reu of teef een hond met een niet erkende kleur is.

Ditzelfde geldt ook voor niet erkende haarvariëteiten. Een krulletje meer of minder zal de gemiddelde hondeneigenaar niet uitmaken, zolang de hond maar gezond is. Dus wat mij betreft geldt ook hier: zolang de haarvariëteit niet samenhangt met bepaalde gezondheidsproblemen, laten we dan kiezen voor een brede genenpool en ook honden met niet erkende haarvariëteiten inzetten voor de fokkerij.

Naast de focus op het verbreden van de genenpool om te komen tot gezonde en sociale rashonden, doet de Raad van Beheer nog veel meer. Zo is recentelijk een convenant afgesloten met beide rasverenigingen voor de Engelse Bulldog. In dit convenant zijn tal van maatregelen vastgelegd waaraan een Engelse Bulldog moet voldoen voordat hij kan worden ingezet voor de fokkerij. Zo moet hij in staat zijn om een afstand van 1 kilometer binnen 12 minuten af te leggen en vlot van deze inspanning te herstellen. Een conditietest voor de Engelse Bull dus. Ook zal scherp gecontroleerd gaan worden op het aantal keizersneden: er zullen nog maar 2 keizersneden mogen worden uitgevoerd en geeft de fokker aan dat er sprake is van een natuurlijke bevalling, dan wordt dit door onze buitendienst, de chippers, gecontroleerd.

De eerder genoemde problemen van de Cavalier King Charles Spaniel zijn door de Nederlandse rasvereniging goed opgepakt. De eisen aan de gezondheid van dit ras zijn in een convenant vastgelegd en de naleving van deze regels wordt sinds 1 januari 2014 gecontroleerd door de Raad van Beheer.

Voor zowel de Engelse Bulldog als de Cavalier King Charles Spaniel geldt dat de regels uit het convenant gelden voor alle fokkers, zowel binnen als buiten de vereniging. Er worden geen stambomen afgegeven als niet aan de regels is voldaan.

Ten slotte noem ik nog de normenmatrix. In de normenmatrix zullen per ras normen vastgelegd worden waarvan we vinden dat iedere fokker daaraan zou moeten voldoen. Voldoet een fokker niet aan de normen dan wordt dit op de stamboom vermeldt. Het maakt daarbij niet uit of je als fokker lid bent van een rasvereniging.

We verwachten in de tweede helft van dit jaar concrete stappen te kunnen gaan zetten en te komen tot invulling van de matrix voor de eerste rassen. In de aanloop daarnaartoe moet eerst nog een aantal zaken verder ingevuld worden. Zo moet er bijvoorbeeld nog een gezondheidscommissie worden samengesteld en moet de werkwijze van deze commissie bepaald worden. Dit zal in nauwe samenspraak met de werkgroep Fokkerij en Gezondheid van de Raad van Beheer gebeuren.

De gezonde(re) en sociale hond in Nederland

Alles wat ik u hiervoor geschetst heb, dus het beleid gericht op het tegengaan van het overdrijven van rastypische kenmerken, het beleid gericht op erfelijke aandoeningen als gevolg van een te smalle genenpool, en alle andere maatregelen die de Raad van Beheer neemt, zullen hun weerslag gaan vinden in een projectplan 'De gezonde(re) en sociale hond in Nederland'. Wellicht heeft u hierover al iets gehoord of gelezen.

In dit project 'De gezonde(re) en sociale hond in Nederland' speelt de Raad van Beheer op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken de voortrekkersrol. Dit project voeren we niet alleen uit, maar doen we met een groot aantal stakeholders uit de sector. Deze stakeholders zijn onder te verdelen in onderwijs, onderzoek, ngo's, beroepsorganisaties en belangenorganisaties. Al deze stakeholders vinden, net als de Raad van Beheer, dat gezondheid en welzijn van honden leidend moeten zijn en dat zij, net als de Raad van Beheer, daarin een verantwoordelijkheid hebben. En al deze stakeholders willen die verantwoordelijkheid ook nemen. Daartoe hebben wij met elkaar een intentieverklaring opgesteld die we op 3 februari aanstaande aan staatssecretaris Dijksma zullen overhandigen.

Met elkaar gaan we een projectplan opstellen waarin we aangeven welke maatregelen we nemen om de gezondheid, het welzijn en sociaal gedrag structureel te verbeteren. Dit zullen maatregelen zijn die soms door een enkele stakeholder genomen worden, maar er zullen ook maatregelen in komen, waaraan een aantal stakeholders samen invulling zullen gaan geven. De maatregelen zullen een breed scala aan activiteiten betreffen. Uiteraard hebben deze betrekking op het fokbeleid, maar denkt u ook aan educatie, voorlichting, sociologische processen et cetera.

Ook hetgeen waarvoor u hier bent vanmiddag, namelijk de eindpresentatie van het project 'verwantschap', zoals we het project in de wandelgangen noemen, zal worden opgenomen in het projectplan. Want met de eindpresentatie vanmiddag begint eigenlijk het echte werk pas echt.

Modules

Zonder het gras voor de voeten van Jack Windig en Laura Roest te willen wegmaaien wil ik kort ingaan op het project 'verwantschap' en de software modules die ontwikkeld zijn in het kader van dit project.

Doel van dit project was – en nu quote ik – "het zorgvuldig bewaken en beheren van populaties van rashonden met een stamboom". Zoals al eerder aangegeven kan een te grote toename van inteelt

binnen een populatie voor problemen zorgen. Daarbij moet u denken aan nadelige effecten op de gezondheid, vruchtbaarheid en conditie en kan dit bovendien leiden tot een toename van het percentage puppy's met erfelijke gebreken. Doel van het project was om inzicht te krijgen in hoe het nu eigenlijk binnen een hondenras gesteld is met de populatie. Hoe zit het met de verwantschap? Hoe groot is de inteeltcoëfficiënt? Hoe groot is de toename van inteelt? Is er sprake van een brede of smalle genenpool? Maar ook: wat is het effect van bepaalde keuzes die je bijvoorbeeld in het kader van fokbeleid maakt op populatieniveau? Pas als je dergelijke vragen kunt beantwoorden en een goed inzicht hebt in de populatie, ben je in staat om gerichte maatregelen te nemen die de gezondheid en het welzijn van een populatie verbeteren.

Tijdens het project zijn 3 modules ontwikkeld, namelijk de monitoringsmodule, de sturingsmodule en de paringsmodule. Jack en Laura laten jullie straks de verschillende modules zien. Kortweg komt het er op neer dat met de monitoringsmodule een analyse van de huidige populatiestructuur van een ras gemaakt kan worden. Met de sturingsmodule kan men vervolgens allerlei fokmaatregelen ingeven en de consequentie hiervan op populatieniveau voorspellen. Het is bijvoorbeeld mogelijk om te zien wat er gebeurt als je alle lijders uitsluit voor de fokkerij of als je een dekbeperking invoert. Tenslotte kan met de paringsmodule nagegaan worden wat het effect is als een bepaalde reu en een bepaalde teef worden ingezet voor de fokkerij. De monitoringsmodule en de sturingsmodule zijn dus op populatieniveau en de paringsmodule op het niveau van een specifieke fokcombinatie.

Bij het project hoort ook een handboek, waarin men alles kan lezen over verantwoorde fokkerij en genetica. Hierover zal Kor Oldenbroek straks meer vertellen.

Het spreekt voor zich dat met deze software zeer belangrijke tools ontwikkeld zijn om invulling te kunnen geven aan een fokbeleid gericht op gezonde en sociale honden en dat dit project dus onderdeel zal gaan uitmaken van het projectplan. Want dat de software klaar is, is één, maar nagaan wat dit voor alle rassen betekent, is twee. De Raad van Beheer biedt hiermee tools voor de rasvereniging voor een verantwoord fokbeleid. De analyse van data en het gebruik van de modules door de aangesloten rasverenigingen voor het maken van fokbeleid is een noodzakelijke vervolgstap. Het uitzetten van dit fokbeleid en de omarming daarvan door de fokkers is een absolute voorwaarde voor het uiteindelijk slagen van dit project.

Hoe verwant mag de gezonde hond zijn?

Gedurende mijn presentatie zijn de termen 'inteelt', 'verwantschap' en 'genenpool' regelmatig de revue gepasseerd. Het zal u duidelijk zijn dat als het gaat om erfelijke aandoeningen die niets te doen hebben met het overdrijven van de rasstandaard dit sleutelwoorden zijn.

Hoe verwant mag de gezonde hond zijn? Tja, dat is een moeilijk zo niet onmogelijk te beantwoorden vraag. U krijgt van Jack Windig en Kor Oldenbroek zo een stoomcursus inteelt en verwantschap, waarin u uitgelegd zal worden dat hoe nauwer de verwantschap is, hoe meer er ingeteeld is. Omgekeerd is het zo dat bij een ingeteeld dier de ouders weliswaar verwant zijn, maar zelf niet ingeteeld hoeven te zijn. En wordt een ingeteeld dier gekruist met een dier dat niet verwant is, dan is er geen sprake van inteelt meer. Duizelt u dit? Gelukkig wordt dit, zoals gezegd, straks uitgelegd door Jack en Kor.

Eerder heb ik het ook gehad over de toename van inteelt. Een te grote toename van inteelt is onwenselijk. Maar waar ligt de grens? Dat hangt af van een groot aantal factoren. De FAO, de Food and Agriculture Organisation van de Verenigde Naties, geeft als richtlijn dat deze ver onder de 1% zou moeten blijven en dat gestreefd zou moeten worden naar 0,25%, waarbij een tijdelijke verhoging tot 0,5% aanvaardbaar is. Met de nu beschikbare modules kunt u hiermee spelen en het gevolg voor een populatie zien.

Ik raad u ook aan om u in deze modules te gaan verdiepen en eens te kijken wat het effect is van bepaalde beleidsmatige keuzes in de sturingsmodule. Want het beperken van de inteelttoename is cruciaal voor de toekomst van de rashond.

Met inteelt worden immers niet alleen de goede eigenschappen in een populatie verankerd, maar ook de slechte. Er komen steeds meer verwante dieren die op elkaar lijken. Dit zorgt voor minder variatie in de populatie, waardoor de populatie kwetsbaarder wordt en er minder genetische vooruitgang mogelijk is. De kans dat erfelijke gebreken tot expressie komen, wordt groter.

U zult zich nu wellicht afvragen waarom ik tot nu toe steeds gesproken heb over het beperken van de inteelttoename en niet over het doen laten afnemen van inteelt zelf. Het zou mooi zijn als we de inteelt zouden kunnen laten afnemen, maar dat is helaas onmogelijk. De honden binnen een bepaald ras vormen met elkaar een gesloten populatie, tenzij er bijvoorbeeld een outcross wordt toegestaan. Zolang hiervan echter geen sprake is, is de populatie gesloten.

In een gesloten populatie neemt de inteelt altijd toe. De kunst is om die toename zoveel mogelijk te beperken. Dit betekent dat we niet moeten overselecteren, niet alles wat niet helemaal goed is dan maar niet inzetten voor de fok, want daarmee wordt de fokpopulatie te klein en werk je juist een toename van de inteelt in de hand. En met de komst van de DNA databank is alles uitsluiten ook niet nodig. Afhankelijk van de ziekte kunnen lijders en dragers ingezet worden voor de fok, mits ze maar gecombineerd worden met vrije dieren voor die ziekte.

Willen we echte stappen zetten en de toename van inteelt en verwantschap een halt toeroepen, dan moeten we overwegen om de stamboeken vaker open te gooien, zoals we dat nu bij de Saarlooswolfhond en Wetterhoun gedaan hebben door een outcross toe te staan. Dit komt de genetische variatie ten goede en daarmee wordt de populatie minder kwetsbaar en kan de gezondheid worden verbeterd.

Slot

Op de vraag 'hoe verwant mag de gezonde hond zijn' kan ik u helaas geen eenduidig antwoord geven. Ik heb u aangegeven hoe de begrippen 'inteelt', 'verwantschap' en 'genenpool' de discussie over erfelijke aandoeningen domineren. Ik heb u wellicht stof tot nadenken gegeven in de vorm van het verbreden van de genenpool door bijvoorbeeld het openen van de stamboeken door middel van een outcross. Maar bovenal hoop ik dat duidelijk is geworden dat de Raad van Beheer staat voor een gezonde en sociale hond in Nederland, dat de Raad van Beheer vindt dat gezondheid en welzijn leidend moeten zijn en dat wij daarom tal van stappen gezet hebben, maar ook nog gaan zetten om hieraan invulling te geven. En een zo'n belangrijke stap is dit project, het project 'verwantschap' waarvan wij u vandaag de resultaten presenteren. [De Raad van Beheer en de overheid bieden deze](#)

modules graag aan, maar gebruik door de rasverenigingen en implementatie door de fokkers moeten zorgen voor succes. We hopen dat de hoeveelheid en snelheid van aanmelding voor dit symposium een signaal is voor de bereidheid dit ook op te pakken.

Ik dank u voor uw aandacht!